

**AMERICA
LA RASCROCE**

Martin S. Martin (numele oficial, începând din 1990, al lui Martin Ștefan Constantinescu) s-a născut la 28 septembrie 1942 la București. A fost unul dintre cei mai talentați chirurghi pe care i-a avut Clinica de Chirurgie Cardiovasculară Fundeni. A făcut parte din seria chirurgilor de aur ai acestui spital, compusă din Dan Setlacec, Eugen Proca, Mihai Stăncescu, Ion Socoteanu, Gheorghe Olănescu, Ludovic Ionescu, Mihnea Ionescu etc. În ciuda valorii sale, recunoscută deopotrivă de colegi și de pacienți, Martin a fost exclus din învățământul universitar. Acest abuz, umiliința cotidiană a vieții din România, insatisfacțiile materiale și spirituale l-au determinat să părăsească definitiv țara în vara anului 1985. A plecat la un congres medical la Atena, unde a cerut azil politic. După câteva luni a ajuns în Statele Unite, unde s-a specializat în cardiologie și a practicat timp de nouăsprezece ani cardiologia intervențională în Chattanooga, Tennessee. Alături de dr. Dora Petrila a semnat cartea *Spitalul Fundeni: Istorie și destine* (Humanitas, 2004). Este, de asemenea, autorul cărților *America povestită unui prieten din România* (Humanitas, 2012) și *Cu mâna pe inimă*, un dialog cu Corina Negrea (Humanitas, 2014), și a tradus, în colaborare, volumul autobiografic al dr. Marius Barnard (semnat împreună cu Simon Norval) *Momente-cheie dintr-o viață în slujba binelui: Amintirile unui chirurg legendar* (Humanitas, 2013).

Cristian Pătrășconiu (n. 3 decembrie 1976, Drobeta-Turnu Severin) este licențiat în științe politice al Facultății de Filozofie de la Universitatea de Vest din Timișoara. Are o experiență de peste zece ani în mass-media. A fost senior editor la ziarul *Cotidianul* și senior editor la Realitatea TV. La Editura Humanitas a publicat următoarele volume: *Repere intelectuale ale dreptei românești* (editor, 2010), *Noua școală de gândire a dreptei* (editor, 2011), *Cartea președinților* (coautor, împreună cu Vladimir Tismăneanu, 2013), *Trântind ușa* (dialog cu Tia Șerbănescu, 2016).

MARTIN S. MARTIN
CRISTIAN PĂTRĂȘCONIU

AMERICA LA RĂSCRUCE

UN DIALOG
TRANSATLANTIC

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Adina Săucan
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Marieva Ionescu
DTP: Iuliana Constantinescu, Dan Dulgheru

Tipărit la Tipografia Real

© HUMANITAS, 2017

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Martin, Martin S.

America la răscruce: un dialog transatlantic /

Martin S. Martin, Cristian Pătrășconiu. –

București: Humanitas, 2017

ISBN 978-973-50-5774-9

I. Pătrășconiu, Cristian

32

EDITURA HUMANITAS

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51

www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 0372 743 382 / 0723 684 194

Argument

Ideea acestei cărți a pornit de la un interviu apărut într-o publicație electronică și, în mod cert, de la *nașul* său privilegiat.

La final de octombrie 2016, un an, de altfel, complicat pentru mai multe dintre marile state ale lumii, pentru democrația liberală în general și pentru statul de drept, cu siguranță că și pentru civilizația vestică, am publicat pe site-ul LaPunkt.ro un dialog care să survoleze o tematică deopotrivă delicată și ofertantă: ce se întâmplă acum cu Statele Unite ale Americii? Mai precis: ce se întâmplă acum cu ideea de libertate în Statele Unite, cu democrația de acolo, cu tradiția excepțională pe care stă această țară, dar și cine sunt, de unde vin și cum acționează adversarii și dușmanii acestora? Și mai simplu spus: în ce constă tradiția vie a splendorii libertății din State și ce anume o poate mutila?

Dialogul acela venea într-un anumit context mediatic românesc, aliniat în mod semnificativ direcției majoritare din presa occidentală; un context în care, adesea, dorințele și proiecțiile au fost ambalate și omologate drept fapte, faptele relevante fiind, dacă nu complet ocluate, atunci bagatelizate, caricaturizate, schimonosite.

În paralel, în Statele Unite de astăzi, valorile tradiționale legate de libertate, etica muncii, drepturi, libertatea de exprimare, politețea argumentării și multe altele nu mai sunt –

cum erau până în urmă cu aproximativ două decenii – omogene. Contradicții stârnite de *duburi* noi, cel mai adesea cu nume care încep cu *anti-*, tind să schimbe, după o strategie importată, gândirea, comportamentul și limbajul societății americane.

Marele privilegiu al dialogului inițial din care s-a dezvoltat această carte a fost acela că, printr-o fericită aliniere a astrelor, probabil și a pixelilor, el a ajuns sub privirea generoasă a domnului Gabriel Liiceanu. Dumnealui este *nașul* adevărat al acestui volum. Așa încât povestea inițială aproape că s-a cvadruplat și a luat, în cele din urmă, forma cărții de față. Cronologic, dialogul a fost început în vara anului 2016 și a continuat, în reprize transmise prin email, până în martie 2017.

Credem că acest dialog a fost posibil grație curiozității, atenției și iubirii (inclusiv iubirii îngrijorate) față de istoriile și cultura care subîntind această „națiune a națiunilor“. Nu este deloc întâmplător că volumul se deschide cu o discuție despre fascinanta – pentru ambii interlocutori, unul care a văzut-o, altul care o va vedea cândva – Statuia a Libertății.

În numele libertății, în direcția și în orizontul libertății, *credem că am făcut ceea ce trebuia să facem*. Am avut, suntem onorați să menționăm acest fapt esențial, un ajutor neprețuit. Ținem să ne exprimăm gratitudinea absolută domnului Gabriel Liiceanu. Mulțumiri doamnei Adina Săucan și întregii echipe editoriale Humanitas, pentru rigoarea și atenția care au făcut ca această carte să apară în haine de gală.

Autorii

Libertatea americană

— *Cum e Statuia Libertății? Cum arată? Ce se află înăuntrul ei? Și, mai ales, ce nu se vede, dar este „conținut“ în ea?*

— *Doamna Libertate, Lady Liberty*, cum o numesc, cu afecțiune, americanii, nu mai este de multă vreme o simplă statuie, un monument care atrage turiștii, un reper al orașului New York, a cărui intrare în port o străjuiește. Este un simbol al țării, egal ca forță cu drapelul național, cu Declarația de independență și vulturul libertății, cu Casa Albă și cu Constituția Americii. Iar valoarea ei de simbol privește mai multe dimensiuni.

Pentru imigranții din primele mari valuri de nou-veniți europeni de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, care călătoriseră cu corăbiile sau vapoarele, traversând Oceanul Atlantic, Statuia Libertății a fost primul lucru pe care l-au zărit în noua lor țară, după săptămâni lungi de călătorie anevoioasă și primejdioasă. La sosire, imigranții erau debarcați pe insula Ellis, aflată în apropiere, unde erau luați în evidență și li se făceau controalele medicale și vamale, proces care dura câteva zile; în tot acest timp, priveau mereu la imensa doamnă cu torța înălțată în mâna dreaptă și cu cartea legii în mâna stângă. În familiile acestor imigranți, oriunde s-au stabilit ei, povestea venirii în Statele Unite și a contactului cu statuia care i-a amuțit, i-a emoționat și li s-a

întipărit în minte a fost mereu istorisită, generații după generații, și a intrat în memoria urmașilor, care au relatat-o, la rândul lor, chiar dacă aflaseră de statuie doar din povești sau din fotografii. Pentru aceștia, Lady Liberty este simbolul ajungerii în locul râvnit și al începutului unei vieți noi.

Pentru toți locuitorii țării, statuia este cel mai puternic simbol a ceea ce înseamnă *libertatea americană*. Nimeni nu se îndoiește că aici libertatea este adevărată și la un nivel cu mult mai înalt decât în alte țări. Nu este vorba numai de aspectele legale, garantate ale libertății, ci de spiritul de a te simți liber, de a ști, fără dubii, că nu trebuie să ceri nimănui voie sau să umbli după aprobări ca să alegi unde vrei să trăiești, ce vrei să faci, cum să-ți plănuiești viitorul. Pentru americani, statuia simbolizează și *libertatea alegerii, a deciziei*, împreună cu toate celelalte libertăți (și drepturi) americane: libertatea cuvântului, libertatea (și dreptul) de a deține arme, libertatea de a te ruga în ce religie vrei, libertatea (și dreptul) de a vota, libertatea asocierii, libertatea (și dreptul) de a nu fi acuzat dacă nu ți se poate dovedi vinovăția, libertatea de a pune orice fel de întrebare, de a contesta, de a protesta, libertatea de a avea orice convingeri politice dorești.

— *Care e pe scurt, în câteva repere, povestea acestei statui?*

— Câteva lucruri, printre care și numele adevărat al monumentului, nu sunt cunoscute de majoritatea oamenilor. Autorul statuii dăruite de poporul francez celui american, Frédéric Auguste Bartholdi, a intitulat-o *Libertatea luminând lumea* (*La Liberté éclairant le monde*). El a primit comanda de a construi statuia, iar cel care avusese ideea a fost Édouard Laboulaye, scriitor și om politic, președintele Asociației franceze pentru abolirea sclaviei. Este interesant că Laboulaye a promovat proiectul unui dar simbolizând libertatea, des-

tinat Americii, numai după ce Războiul Civil American s-a încheiat cu victoria celor care susțineau abolirea sclaviei în țară, în anul 1865. Pentru mulți francezi, instalarea statuii într-o țară devenită liberă a semnat și dorința multor francezi de a îndepărta regimul opresiv al lui Napoleon III. Mai mult, Laboulaye a vorbit în numele națiunii franceze când, alegând America pentru instalarea unui simbol internațional al libertății, a definit Statele Unite ca locul maximei libertăți planetare din epocă.

Statuia a fost transportată sub forma a 350 de fragmente pe fregata franceză *Isère* și a ajuns la New York la 17 iunie 1885. Construirea soclului și asamblarea statuii au durat destul de mult și s-au împiedicat mereu de lipsa de bani. Cel care a declanșat o campanie națională pentru colectarea de fonduri și a contribuit în mod esențial la realizarea proiectului a fost ziaristul american Joseph Pulitzer, faimos și azi pentru premiul de jurnalistică anual care-i poartă numele.

Inaugurarea, la care a luat parte președintele Grover Cleveland, a avut loc la 28 octombrie 1886. Se împlinesc, iată, 131 de ani de la ridicarea statuii.

Un alt amănunt mai puțin cunoscut este că Statuia Libertății, care impresionează prin senzația de masivitate, este de fapt construită din foi de cupru susținute de o schelă metalică, proiectată de inginerul Gustave Eiffel. Este aceeași tehnică de construcție – prin asamblarea unor bârne metalice astfel încât să se asigure stabilitatea – folosită și în alt mare proiect al său, turnul Eiffel din Paris. Geniul sculptorului se vedește în crearea unei statui care, deși goală pe dinăuntru, dă o puternică și convingătoare impresie de masivitate și forță, iar geniul inginerului Eiffel stă în aceea că a ridicat un monument de dimensiuni atât de mari, într-un loc bântuit de furtuni puternice, unde a rezistat atât de multă vreme.

Statuia este de culoare verzuie, dar nu fiindcă a fost vopsită, ci din cauza oxidării cuprului, expus la umiditatea și salinitatea golfului New York.

Bartholdi a ales pentru trăsăturile chipului înfățișarea mamei sale, Charlotte Bartholdi, iar modelul statuii e de găsit în istoria veche, la alte statui celebre care l-au inspirat pe sculptor: zeița dragostei la babilonieni, Iștar, sculptura din Grecia antică a zeului Helios (soarele), zeița Libertas din Roma antică, preluată după modelul babilonian, Colosul din Rhodos, statuia Libertății Poeziei, a sculptorului italian Pio Fedi, aflată la monumentul poetului Niccolini, în biserica Sfânta Cruce din Florența, și un proiect al lui Bartholdi însuși, intitulat *Egipt*, care urma să fie instalat la intrarea în Canalul Suez, proiect nerealizat.

— *New York? De ce nu un alt oraș?*

— De ce nu a fost instalată statuia în capitala țării și s-a ales New Yorkul? Fiindcă acolo era poarta cea mare de intrare a imigranților europeni, inclusiv a zecilor de mii de francezi veniți în Lumea Nouă. Pe soclul statuii este înscrisă inspirata poezie a Emmei Lazarus care se încheie astfel (în traducere liberă): „Dă-mi-i mie pe istoviții și nevoiașii tăi, / Trimite-mi mulțimile ce tânjesc după libertate, / Lasă-i să vină la mine pe toți pribegii din tărâmurile tale, / Trimite-mi-i mie pe sârmanii fără adăpost, / Pe cei loviți de furtuni! / Ridic torța care să le lumineze Poarta de Aur.“

Statuia a fost instalată pe mica insulă Bedloe, din golful New York, și numele insulei a fost schimbat, printr-un act al Congresului din 1956, în Insula Libertății. În primii ani, Statuia Libertății a avut și rolul de far al portului. Ar fi de menționat numeroase amănunte despre construcția în sine,

Cuprins

<i>Argument</i>	5
Libertatea americană	7
Corectitudinea politică	37
Elitele americane	68
Universitățile americane și elita academică	83
Liberalism clasic, liberalism modern, progresism	86
„Miezul bun“ al Americii	88
Actorii liberalismului și ai conservatorismului	90
Antiamericanismul intern și extern. Influența Americii asupra lumii	104
Etica muncii și capitalismul american	113
Concretețea libertății și a egalității	126
Bătălia limbajului.	129
Infrastructura libertății și producția de libertate	131
Ateismul și credința; -ismele lumii moderne.	142
Declinul american: realitate sau închipuire?	155
Lumea post-adevărului.	160
Dacă Statuia Libertății ar dispărea	166